

ĐÁNH GIÁ VỀ ĐỘ NỔI VÀ TÍNH BỀN VỮNG CỦA THUẾ ĐỐI VỚI KHU VỰC VỐN ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI TẠI VIỆT NAM

TS. ĐOÀN TRANH
Trường Đại học Duy Tân

Khi đánh giá về hiệu quả thu ngân sách của cơ quan thuế, có hai chỉ tiêu cơ bản để đánh giá về tính hiệu quả này. Đó là độ nổi của thuế và tính bền vững của thuế.

Độ nổi của thuế cho biết khi cơ sở thuế thay đổi 1 phần trăm thì doanh thu thuế thay đổi bao nhiêu phần trăm. Thông thường cơ sở thuế thường được sử dụng là GDP nếu đánh giá thu ngân sách của một khu vực kinh tế cụ thể; khi xét theo từng loại thuế như thuế giá trị gia tăng thì cơ sở thuế là doanh số tiêu dùng; hay đối với thuế xuất khẩu và thuế nhập khẩu thì cơ sở thuế là kim ngạch xuất khẩu. Doanh thu thuế có thể là tổng thu ngân sách hay doanh thu thuế của bất kỳ khu vực kinh tế hay khoản thu ngân sách theo mỗi loại thuế cụ thể.

Khi nghiên cứu so sánh việc nộp thuế của khu vực có vốn đầu tư nước ngoài, chúng ta sẽ xem xét các khu vực khác như khu vực kinh tế Nhà nước, khu vực kinh tế ngoài Nhà nước và so với tổng thu ngân sách để có cái nhìn tổng thể về sự đóng góp của khu vực các doanh nghiệp FDI.

Bảng 1: Sự đóng góp vào ngân sách của các khu vực kinh tế theo giá so sánh năm 2010

Năm	GDP danh nghĩa	GDP thực theo giá năm 2010	Doanh thu thuế thực điều chỉnh theo CPI của			
			Tổng thu ngân sách	Doanh nghiệp NN	Doanh nghiệp FDI	DN dân doanh
2005	914,001	1,588,646	190,928	32,177	15,109	13,261
2006	1,061,565	1,699,501	302,645	51,808	25,296	22,455
2007	1,246,769	1,820,667	190,918	31,659	17,651	15,091
2008	1,616,047	1,923,749	138,481	22,080	13,759	13,667
2009	1,809,149	2,027,591	575,166	95,964	58,716	58,147
2010	2,157,828	2,157,828	337,122	62,304	37,646	35,509
2011	2,779,880	2,292,483	282,692	53,876	31,186	33,640
2012	3,245,419	2,412,778	923,188	161,689	98,580	108,079
2013	3,584,262	2,543,596	1,261,829	243,843	140,769	158,991

Bảng 1 thể hiện GDP danh nghĩa và GDP theo giá so sánh năm 2010, và doanh thu thuế của toàn quốc và theo các khu vực kinh tế được điều chỉnh theo chỉ số CPI. Đối với GDP chúng ta cần thiết phải điều chỉnh theo chỉ số giảm phát, còn doanh thu thuế thì được điều chỉnh theo chỉ số lạm phát, thì việc tính độ nổi của thuế mới phù hợp và mới có thể so sánh nhau được.

Khi tính độ nổi của thuế cho giai đoạn 2005-2013, chúng ta phải xác định tốc độ tăng của GDP thực và doanh thu thuế đã được điều chỉnh theo CPI. Sau đó có thể sử dụng các phương pháp tính trung bình để xác định độ nổi của thuế trong giai đoạn này.

Bảng 2: Độ nổi của thuế theo đối tượng chịu thuế giai đoạn 2005-2013

Đối tượng phân tích	Tăng trưởng GDP thực	Tăng trưởng doanh thu thuế thực	Độ nổi của thuế (TB) ¹
Tổng thu ngân sách	6,0%	26,6%	4,4
Doanh thu thuế của DN Nhà nước	6,0%	28,8%	4,8
Doanh thu thuế của doanh nghiệp FDI	6,0%	32,2%	5,4
Doanh thu thuế của DN dân doanh	6,0%	36,4%	6,1

Bảng 2 trình bày độ nổi của thuế giai đoạn 2005-2013 được xác định theo phương pháp bình quân hình học hay còn gọi là số trung bình nhân cho các khu vực kinh tế Nhà nước, kinh tế ngoài Nhà nước, khu vực doanh nghiệp FDI và toàn bộ nền kinh tế. Số liệu cho thấy khi GDP tăng 1% thì khu vực kinh tế nhà nước đóng góp tăng ngân sách 4,8%, khu vực ngoài Nhà nước đóng góp 6,1%, còn khu vực kinh tế FDI đóng góp 5,4%, cao hơn khu vực kinh tế Nhà nước, nhưng thấp hơn khu vực kinh tế tư nhân.

Một thước đo khác liên quan đến hiệu quả nộp thuế của các khu vực kinh tế là **tính bền vững của thuế**. Nó được tính là tỷ số của độ lệch chuẩn của doanh thu thuế chia cho giá trị trung bình của doanh thu thuế. Giá trị này trong thống kê học gọi là **hệ số phương sai** nhằm đo lường giá trị sai lệch của một đơn vị trung bình của doanh thu thuế. Nên tính bền vững của thuế càng lớn càng nói lên doanh thu thuế sẽ biến động lớn.

Bảng 3: Tính bền vững của thuế theo đối tượng chịu thuế giai đoạn 2005-2013

Đối tượng phân tích	Doanh thu thuế trung bình	Độ lệch chuẩn của doanh thu thuế	Tính bền vững của thuế (TS) ²
Tổng thu ngân sách	466.997	385.644	0,83
Doanh thu thuế của DN Nhà nước	83.933	73.656	0,88
Doanh thu thuế của doanh nghiệp FDI	48.746	43.811	0,90
Doanh thu thuế của DN dân doanh	50.982	50.540	0,99

Bảng 3 trình bày tính bền vững của thuế của doanh thu thuế của các khu vực kinh tế Nhà nước, kinh tế ngoài Nhà nước, khu vực doanh nghiệp FDI và tổng thu ngân sách. Doanh thu thuế của khu vực kinh tế ngoài Nhà nước có tính bền vững kém nhất cũng có nghĩa tạo ra sự biến động của doanh thu thuế lớn nhất, tiếp đến là doanh nghiệp FDI, sau đó là khu vực doanh nghiệp Nhà nước. Xét tổng thể thì tổng thu ngân sách có tính bền vững thấp hơn, đó là do sự đóng góp của các nguồn thu khác có tính ổn định hơn như thu từ dầu lửa những năm qua khá ổn định.

¹ Tax Buoyancy

² Tax Stability

Từ những phân tích về độ nổi của thuế và tính bền vững của thuế cho các khu vực kinh tế và tổng thu ngân sách có thể rút ra các nhận xét sau:

- So với thế mạnh và ưu đãi mà doanh nghiệp FDI được hưởng thì việc khu vực kinh tế ngoài Nhà nước có độ nổi lớn hơn so với khu vực kinh tế FDI đã nói lên tình trạng doanh nghiệp FDI nộp thuế ít hơn so với sự đóng góp vào GDP. Trong khi đó khu vực ngoài Nhà nước nộp thuế nhiều hơn so với sự đóng góp của khu vực này vào GDP. Tình trạng này có một phần do sự né thuế của các doanh nghiệp FDI thông qua chuyển giá. Doanh nghiệp FDI cũng là doanh nghiệp đóng góp vào giá trị kim ngạch xuất khẩu đến 67%, cũng có nghĩa khu vực FDI nộp thuế xuất khẩu lớn nhất, nhưng việc tìm cách báo cáo lỗ liên tục những năm qua chính là nguyên nhân đã làm số thuế thu nhập doanh nghiệp thu được từ khu vực doanh nghiệp FDI khá thấp.

- Bảng 2 cũng cho thấy doanh thu thuế từ khu vực FDI biến động qua các năm rất lớn. Chính sự biến động này mà làm cho tính bền vững của thuế khu vực doanh nghiệp FDI khá cao, đến 0,9 (bảng 3). Nếu cơ quan thuế sử dụng thoả thuận tính giá trước (APA) thì chắc chắn sự biến động này sẽ không cao qua các năm như vậy. Qua phân tích để thấy rằng trách nhiệm có một phần thuộc vào cơ quan quản lý thuế của Việt Nam khi việc triển khai các giải pháp kiểm tra và phương pháp thu thuế của cơ quan thuế đối với các doanh nghiệp FDI chưa được phù hợp.